

תורה ומדינה הלכה למעשה-מדיניות בדיקה ואכיפה כלפי פושטי יד המחזרים על הפתחים

ראשי פרקים

- 1. מתנה מועטת לעני המחזר על הפתחים**
- 2. מתנה מועטת ע"י לעני ע"י עמותות הצדקה וע"י כלל הציבור**
- 3. חובת הבדיקה של עני מחשש לרמאות**
- 4. איסור העלמת עין מעני המבקש צדקה**
- 5. איסור העלמת העין מעני במתנה מועטת וחובת הבדיקה במתנה מרובה**
- 6. חוסר נאמנותם של העניים בניגוד לחזקת נאמנות הקיימת בכל אדם**
- 7. איסור חקיקה כנגד עניים המחזרים על הפתחים**
- 8. הטלת הגבלות סבירות על קבצני הנדבות במדינת ישראל**

1. מתנה מועטת לעני המחזר על הפתחים

הגמ' במסכת בבא בתרא מבדילה בין שני סוגי עניים בסוגיית חיוב גובה סכום הצדקה אשר יש לתת להם. כפי שראינו בעבר, לעני רגיל אשר נסמך בעיקר על קופת הצדקה, יש לתת לו צדקה כפי מחסורו וכפי הצורך שלו. לעומת זאת אומרת הגמ', שעני המחזר על הפתחים, אין נזקקים לתת לו מתנה מרובה, היינו כדי מחסורו, אלא רק מתנה מועטת. הברייתא שהינה המקור לדין זה, מתייחסת לנתינת מועטת זו, כאילו אינה נתינת כלל. לכן אומרת הברייתא, שעני המחזר על הפתחים אין נזקקים לו. בכך טעה לכאורה רב פפא, אשר חשב שאין נזקקים לו כלל ועיקר, בעוד שכוונת הברייתא הייתה לומר שנזקקים לו בצורה חריגה, ולא מתייחסים אליו כאל כלל עניים, אשר מחויבים אנו לתת להם צדקה כדי מחסורם ולא רק סכום מינימאלי, ע"מ לצאת ידי חובה ותו לא. נראה מכך שהברייתא הייתה מוכנה להסתכן בכך, שרב פפא וכ"ש אנו הקטנים, נבין שלא כיאות את דבריה, בכך שנחשוב כאילו ישנו פטור גמור מלתת לעניים הללו, המחזרים על הפתחים צדקה כלל, מפני שהיה חשוב לה להדגיש את העבודה שעני המחזר על הפתחים, אינו ככל העניים, ולמעשה למרות שבפועל נותנים לו מתנה כלשהי, עיקר מצוות צדקה לא חלה לגביו. מתוך כך כמובן עולה השאלה הגדולה, מהו ההבדל הקיים בין עניים רגילים, אשר אינם מחזרים על הפתחים, ונסמכים בעיקרם על מכריהם הקרובים שיתנו להם צדקה, וכן על קופת הצדקה של ככל הציבור, לבין אותם עניים אשר מוכנים לבזות ולהשפיל עצמם, בכך שעוברים מדלת לדלת, ומבקשים מכלל הציבור צדקה. מדוע להבנת הברייתא, אין מדובר במצב זה בעניים ככל העניים, ולמעשה כהדגשת הברייתא אינם זכאים לצדקה באופן הרגיל של נתינת הצדקה- כדי מחסורם.

2. מתנה מועטת ע"י לעני ע"י עמותות הצדקה וע"י כלל הציבור

מפשט דברי הראשונים, נראה שישנה מחלוקת לכאורה בהבנת דברי הגמ' הנ"ל. מדברי הרא"ש עולה, כי מי שאמור לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת, הינם גבאי הצדקה אשר כלל עני העיר מוטלים על כתפיהם. ע"פ דברי רש"י, אשר נוקט גם הוא כשיטת הרא"ש, עולה כי הסיבה לכך שיש לתת לעני זה רק מתנה פחותה, ואינו זכאי לצדקה ככל העניים הינה, משום שמתוך כך שהעני מקבל צדקה ע"י החיזור על הפתחים, מקבל הוא בד"כ את כל צרכו. שהרי באופן זה אנשים רבים נותנים לו צדקה, ממילא אין כל צורך שהקופה תיתן לו מתנה מרובה ככל העניים. להבנה זו, וכן מובא בתוספות, רב פפא שנמנע מלתת לעני המחזר על הפתחים צדקה היה גבאי צדקה, וכלפיו נאמרו דברי הברייתא לפיהם אין לתת לעני המחזר על הפתחים צדקה ככל העניים, אלא פחות מכך. לשיטה זו אכן מובן, מדוע יש לתת לעני המחזר על הפתחים מהקופה רק מתנה מועטת, אולם לא ברור מדוע יש לתת לו מתנה כלל. לכאורה היה מן הראוי להימנע מלתת לו בכלל, שהרי ע"פ דברי רש"י אין צורך לתת לו מתנה גדולה ולהשלים כל חסרונו, מפאת העובדה שאדם המחזר על הפתחים ימצא את כל צרכיו, כתוצאה מכך שאנשים רבים תורמים לו. אם כן, מדוע יש לתת לו מתנה כלשהי מהקופה. הטור מבין שהרמב"ם חולק על כל דברי הראשונים הנ"ל, וסובר שהנתינה המועטת אשר ניתנת לעני המחזר על הפתחים, הינה של האנשים המתבקשים לתת לו צדקה, ולא על קופת הצדקה. להבנה זו רב פפא, אשר נמנע מלתת לעני זה צדקה, היה אדם פרטי ולא גבאי צדקה. ע"פ שיטה זו, הסיבה לפיה אין צורך לתת לעני זה ככל העניים- כדי מחסורו אלא רק מתנה מועטת, הינה כדברי הטור בדומה לדברי רש"י הנ"ל, שמכיוון שאדם זה מחזר על הפתחים, אין צורך לתת לו מתנה מרובה כדי מחסורו, משום שבכל מקרה יקבל מכלל הציבור, ממנו גובה את הצדקה לה הוא צריך, כדי מחסורו. הב"י חולק על הטור בהבנת הרמב"ם, וסובר שגם הרמב"ם מבין, שקופת הצדקה היא זו שצריכה לתת לו רק מתנה מועטת. ע"פ הסבר הב"י בדברי הרמב"ם, נראה לומר שכלל אין מחלוקת בין הרמב"ם לרא"ש, ודברי שניהם מכוונים. משמעות הדברים הינה, שבין הקופה ובין כלל הציבור, מחויבים לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת בלבד, ולא מתנה מרובה. דברים אלו לפיהם אין כלל מחלוקת בין הרמב"ם לרא"ש, עולים בקנה אחד עם הטעם הזה, אותו מביאים הראשונים בהסברם לשאלה, מדוע יש להפלות לרעה עני המחזר על הפתחים משאר העניים להם יש לתת מתנה מרובה כדי מחסורם. באופן זה נראה שמבין

הש"ך בסוגיה, שאין כל סיבה לומר שהרמב"ם והרא"ש חולקים. לכן, למרות שהשו"ע הביא את לשון הרא"ש, שגבאי הקופה צריכים לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת, מביא הש"ך בלשון תוספת, ולא נראה מדבריו שחולק על השו"ע, שגם כלל הציבור צריך לתת מתנה מועטת בלבד לעני המחזר על הפתחים. זאת, מפני שכפי הנראה הבין שאין כלל מחלוקת ראשונים בעניין שלא כדברי הטור הנ"ל. ערוך השולחן עונה על קושייתנו באומרו, שהסיבה לפיה קופת הצדקה נזקקת לעני המחזר על הפתחים למתנה המועטת הינה, מפני שבמידה וגבאי הצדקה ימנעו מלתת לעני המחזר על הפתחים מתנה כלשהי, שאר הציבור ימנעו מלתת אף הם לעני זה מעות לצדקה, מפני שיסברו שהסיבה שגבאי הצדקה נמנעו מלתת לעני זה צדקה, הינה מפני שאינו הגון. לכן ע"מ למנוע מצב זה, גם גבאי הצדקה נותנים מתנה מועטת לעני, אך מסיבה שונה מזו שכלל הציבור נותן לו מתנה מועטת. בעוד שהאחרונים נותנים לו מתנה מועטת כדברי הטור, ע"מ שבסה"כ, ע"י נתינת הצדקה של כלל הציבור, יגיע לו סכום כסף אשר ימלא את חסרונו, קופת הצדקה נותנת לו מתנה מועטת, ע"מ לתת לו מעין תעודת כשרות על כך שהינו עני, ולא יתקל בסירוב מהציבור לתת לו כלל. טעם זה עולה יפה עם לשון הגמ', שהסיבה שרב פפא, שהיה לפי ראשונים רבים גבאי צדקה, צריך לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת, הינה משום שאם הוא לא ייתן, גם השאר ימנעו מלתת כשיראו שקופת הצדקה, גוף שאמור להיות מוחזק בנאמנות על הציבור, נמנע מלתת לו צדקה. **נמצא שהלכה למעשה, עני המחזר על הפתחים, הן הציבור והן עמותות הצדקה, ומוסדות הרווחה של המדינה, נותנים לו מתנה מועטת בלבד, מתוך הבנה שבמידה וכל אחד ייתן לו מתנה מועטת זו, בסה"כ יקבל צדקה כדי מחסורו.**

3. חובת הבדיקה של עני מחשש לרמאות

הגמ' במסכת בבא בתרא, מביאה מחלוקת בדבר השאלה, באיזה אופן יש לבדוק עני ע"מ לדעת האם אכן הוא עני. רב הונא אומר שכאשר מבקש צדקה לצורך מזון צריך לבדוק, ואין לתת לו צדקה בלא בדיקה, אך אם מבקש צדקה לצורך קניית מלבושים, אין צורך לבדוק ויש לתת לו מיד. רב יהודה לעומת זאת, סובר בדיוק להיפך. לדעתו יש לתת צדקה לעני המבקש מזון באופן מיידי, בלא כל בדיקה, לעומת זאת כאשר מבקש צדקה לצורך לבוש וכדומה, יש לבדוקו בטרם נתינת הצדקה. **הפוסקים כולם, וכן מובא בשו"ע פוסקים כרב יהודה ואומרים, שעני המבקש צדקה לצורך מזון, יש לתת לו צדקה בלא בדיקה המוודאת כי אכן הינו עני, אך במידה ומבקש צדקה למילוי צרכים אחרים, יש לוודא שהינו עני.** בסברת החילוק בין מזון לשאר צרכים אומרת הגמ', שבחסרון של מזון קיים צער גדול וחריג לעני, וע"כ יש לתת לו מיד בלא כל בדיקה, שלא כשאר מילוי צרכיו של העני, הגורמים לו צער קטן יותר. לפי הבנה זו המובאת בגמ' נראה, שבמידה ואין צורך גדול מאוד לעני, אשר לעיתים עלול להגיע אף לחשש של פיקוח נפש שימות מרעב, כפי שארע במעשהו של נחום איש גם זו המובא במסכת תענית, אדם אינו נאמן לומר שהינו עני.

4. איסור העלמת עין מעני המבקש צדקה

חובת הבדיקה המובא בגמ', לכאורה מתנגש עם יסוד אחר בידי צדקה. הגמ' בכתובות אומרת, שישנו איסור להעלים עין מאדם המבקש צדקה, והעלמת עין מאדם זה, נחשבת כאילו עבד ע"ז, כך גם הביא השו"ע להלכה. עוד מוסיף השו"ע ואומר, שהמעלים עיניו מן הצדקה עובר בלאו מן התורה שנאמר "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך". לכאורה כאשר ישנו צורך לבדוק את העניים, ורק במצבי קיצון של בקשה למזון אין צורך לעשות כן, יש בעצם הבדיקה והסירוב לתת לעני צדקה בלא בירור מספיק, איסור של העלמת עין מהעניים. משום שבהנחה שהעני העומד בפתח הדלת ומבקש צדקה, ואין עדות על כך שהינו עני, ועקב כך האדם לא ייתן לו צדקה, למרות שבפועל הינו עני, ממילא עובר הוא על לאו של התעלמות מהעני. אם כן מדוע ראו חז"ל לנכון לחייב לבדוק את העני לפני שנותנים לו צדקה.

5. איסור העלמת העין מעני במתנה מועטת וחובת הבדיקה במתנה מרובה

הגמ' במסכת בבא בתרא לומדת מדברי הנביא ירמיהו כלפי תושבי ענתות אשר ירדו לחייו, שהוא מבקש מה' שגם כאשר אנשים אלו ירצו לקיים מצווה ולתרום כסף לצדקה, ה' יזמין להם עניים שאינם הוגנים, ע"מ שלא יקבלו הם שכר על נתינת צדקה זו. מפשט דברי הגמ', עולה כי כאשר שאדם תרם כסף לצדקה לטובת אדם שהציג עצמו עני אע"פ שאינו כזה, אין בכך מצווה. בהבנת גמ' זו נחלקו הראשונים, מדברי היד רמ"ה בסוגיה, עולה כי אדם התורם כספו לרמאים כאלו, לא עובר כל עברה, אך כפשט דברי הגמ' לא מקבל על כך שכר. לעומת זאת מדברי ספר חסידים נראה, שאדם התורם כסף לאנשים רמאים, לא רק שאינו מקיים בכך מצווה, אלא נחשב לו הדבר כעוון. נראה לומר, שהעוון במעשה זה הינו מעין סיוע לעוברי עברה, אשר משקרים ועושים עם הכספים אותם הם גובים במרמה, דברים שליליים כקנייה של סמים אלכוהול מופרז וכדומה. מדברי הנימוקי יוסף כפי שמבינם החשוקי חמד עולה, כי אדם אשר תרם מכספו לאדם אשר חשב בתום לב שהינו עני, אע"פ שנמצא שאותו אדם לא היה זכאי לקבל צדקה, מ"מ נחשב הדבר כנתינת צדקה לכל דבר ועניין. מה שמשמע מדברי הגמ' שהנותן צדקה לרמאים לא מקבל שכר, מסביר הנימוקי יוסף, שמדובר באדם שיש כלפיו אינדיקציות ברורות לכך שאינו עני. לכן אם התעלם מסימנים מחשידים אלו ונתן צדקה לאדם זה, אין לו שכר מצווה על נתינת צדקה זו, ולפי שיטתו של ספר חסידים, אף איסור יש בדבר. בהקשר זה של הרמאות של העניים

אומרת הגמ' במסכת כתובות, שהרמאים מצילים את כולנו מאיסור העלמת עין מהצדקה. דברי המאירי בפירושו לגמ' זו עולים בקנה אחד עם דברי הנימוקי יוסף לעיל, לפיהם רק אם ישנה אינדיקציה ברורה לכך שהאדם המבקש הצדקה הינו רמאי, יש להעלים עין ממנו, אך כאשר אין כל ברור על כך שהינו רמאי, אסור להעלים עין ממבקש צדקה זו. העושה כן, ומתעלם מבקשתו של העני, בלא כל אינדיקציה ברורה, דינו כדין אדם המעלים עיניו מן הצדקה, שנחשב כאילו עובד עבודת כוכבים, וממילא עובר גם על לאו מהתורה כמובא לעיל בדברי השו"ע. לכאורה דברים אלו עומדים כאמור בסתירה לדברי חז"ל, היוצאים מנקודת הנחה שכל העניים בחזקת רמאים, ולכן במרבית המצבים אין לתת להם צדקה בלא בדיקה ועדות ברורה על כך שאינם כאלו, ולא רק כאשר ישנה אינדיקציה ברורה לכך. הפני יהושע מסביר, שהבדיקות שאומרים חז"ל לעשות לפני נתינת הצדקה, וכן החשש מפני הרמאים הקיים בכל העניים כולם, למעט מצבי קיצון של אדם הטוען שאין לו מה לאכול, עוסקים אך ורק במצב של נתינת צדקה במלוא מובנה של הצדקה כפי שהבאנו לעיל - כדי מחסורו של העני. כפי שהסברנו לעיל, כל נתינת צדקה הפחותה מכדי מחסורו, אם אינה מכרחה הנסיבות שאין לנותן די כסף לתת ע"מ למלאות את כל חסרנו של העני, נובעת מכך שאין לראות במצבו של העני כמחייב נתינת צדקה כלל. ממילא כפי שהבאנו לעיל, יש לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת, ולא את כל חובת נתינת הצדקה - די מחסורו. מעבר לסיבות המובאות בדברי הראשונים, כפי שהבאנו אותם לעיל, ישנה סיבה נוספת העולה מתוך דברי הרמב"ם, לשאלה מדוע מופלה העני המחזר על הפתחים לרעה משאר העניים. לפי הבנתו הסיבה, שנותנים לעני המחזר על הפתחים מתנה מועטת בלבד, הינה האיסור מהתורה להעלים עין מהעני. לכן ישנה חובה לתת לעני בכל מקרה דבר מה, רק ע"מ שלא לעבור על איסור התורה הנ"ל. ע"פ הבנה זו, העולה מדברי הפני יהושע, כל הבדיקות המתחייבות לצורך קבלת הצדקה הינו, ע"מ לקבל את הצדקה של די מחסורו, אך נתינת צדקה כלשהי מחויבת מצד איסור העלמת העין מהעני בלבד. ע"פ דברים אלו ניתן להבין מהי מהות הבדיקה וכיצד היא מתיישבת עם איסור העלמת עין מהעני. שהרי אדם חייב לתת צדקה כלשהי בלא כל בדיקה, ע"מ שלא לעבור על איסור העלמת העין מהעני. רק כאשר לא קיים איסור זה, יש לבדוק היטב האם האדם העומד מולו אכן עני, הראוי לקבל צדקה כדי מחסורו אשר יחסר לו. באופן זה מסביר הפני יהושע, שגם החשש מפני הרמאים, אינו ברמת הצדקה המינימאלית שכל מגמתה להוציא את האדם מידי איסור של העלמת עין ממבקשי הצדקה, אלא החשש מפני רמאים, שבגיננו מחייבים חז"ל בדיקה, הינו רק ע"מ לתת לעני יותר מכך - כדי מחסורו. **נמצא, שעני המחזר על הפתחים מקבל מתנה מועטת, מפני שלא קיבלנו כל מידע על היותו עני, אך בכל זאת יש לתת לו דבר מה ע"מ שלא לעבור על איסור העלמת עין מהעני. בהנחה שבא העני עם הוכחות, כגון כפי המקובל בימינו, להביא הסכמה מרבנים על כך שבדקו היטב את מצבו, ואכן ראוי לתת לו צדקה, יש לתת לו מעבר למתנה מועטת. בלא הוכחה זו, הנתינה של כסף רב יותר לעני המחזר על הפתחים, עלולה לגרום לנותן הצדקה, לא רק לאי קיום מצווה מפני שאינו עני, אלא כדברי ספר חסידים לעשיית עברה כתוצאה מכך שהינו מסייע לעוברי עברה, אשר קונים עם כסף זה לעיתים דברים אסורים כסמים וכדומה. הבנה זו המובאת בברי הפני יהושע, עומדת ביסוד דברי היד רמ"ה המובא לעיל, לפיה הסוגיה של הבדיקה של העניים עוסקת בעיקר בעני המחזר על הפתחים, בו ישנה מצווה כאמור בדברי הרמב"ם לתת לו מתנה מועטת ע"מ שלא לעבור על העלמת עין ממבקשי הצדקה, אך בכדי לתת לו יותר מכך, יש לבדוק ע"מ לוודא שלא יצא שכרנו בהפסדנו, וסייענו בלא כוונה לאדם רמאי לרכוש דברים אסורים, ובוודאי שלא קיימנו מצווה.**

6. חוסר נאמנותם של העניים בניגוד לחזקת נאמנות הקיימת בכל אדם

עניין נוסף העולה מדברי הפני יהושע, הינו היחס לכלל עניים. מדברי הגמ' המצריכה בדיקה לעניים, עולה כי באופן כללי כל העניים בחזקת רמאים ושקרנים, ורק אחר בדיקה הינם נאמנים. עיקרון זה נוגד לכאורה את העיקרון הבסיסי הקיים בכל חלקי התורה, לפיו כל עוד אין אינדיקציה אחרת כל אדם בחזקת כשרות. זהו למעשה לדברי הפני יהושע החידוש המרכזי בדברי הגמ' בכתובות, האומרת שהרמאים הרבים הקיימים בענייני הצדקה, גורמים לכך שישנה הצדקה, שבמידה ולא התעלמנו מבקשתו של העני לחלוטין, ונתנו לו מתנה מועטת, אין לנו למלאות את כל חסרנו של העני, כל עוד לא הוכח שהינו עני וראוי לקבלת צדקה. הבנה זו של חז"ל, לפיה ישנם מבקשי צדקה רבים שאינם אנשי אמת, היא זו שגרמה לצורך שאינו מובן מאליו, לא לתת לעני המחזר על הפתחים מתנה מרובה כדי מחסורו, ולחייב בדיקה של כלל העניים בטרם נותנים להם צדקה. עוד יש להוסיף בעניין זה ולומר, שהחשש מפני הרמאים בסוגיית נתינת הצדקה, גובר בצורה משמעותית כאשר מדובר בעניים המחזרים על הפתחים. עניים הללו יכולים להיעזר בקופות הצדקה ולהתפרנס מהם. אולם מסיבות אשר עמהם, מעדיפים לעקוף גוף זה, אשר מונע מהם ברושה שהינה אבן יסוד בסוגיית הצדקה ומדיניות הרווחה, ולנסות לקבל צדקה באופן מביש. מצב זה מעלה את החשד באופן ניכר כלפי העניים המחזרים על הפתחים, שמא הסיבה שעושים זאת, ולא נעזרים בעמותות הצדקה השונות, הינה שהם מבינים שעמותות אלו, מתוקף היותם עוסקים בתחום הצדקה באופן תדיר, יבינו בקלות שמדובר בתרמית ואינם עניים. ע"כ מעדיפים לנסות את מזלם אצל כלל הציבור, אשר ניתן להונותו בקלות רבה יותר. אי לכך, מובן מדוע עיקר דברי הגמ' בעניין הבדיקה וחוסר האמון הבסיסי באדם המבקש צדקה, בא לידי ביטוי דווקא בעני המחזר על הפתחים, שכפי שמובא בשו"ת עשה לך רב, גם התורה לא רואה בעין יפה את מעשהו של עני זה, מפאת חשש הרמאות הגובר אצלו מהסיבות הנ"ל.

7. איסור חקיקה כנגד עניים המחזרים על הפתחים

לכאורה מכל דברינו הנ"ל נראה, שהיה מן הראוי כאשר ישנה מדיניות תקינה ומקיפה של רווחה המנוהלת ע"י מדינה בעלת משאבים ואמצעים, לראות כיצד ניתן למנוע משקרנים ורמאים לקבל צדקה. הדרך הפשוטה ביותר לכאורה הינה למגר כליל את תופעת מקבצי הנדבות המחזרים על הפתחים, אשר לעיתים גורמים במעשיהם לחילול ה' גדול כידוע. או לחילופין לאסור על מקבצי הנדבות לחזור על הפתחים, בלא תעודת כשרות המאשרת את מצבם, ובכך למנוע מרמאים לחזור על הפתחים, ולשלוח את כלל העניים לגופים הממוסדים יותר לצורך קבלת הצדקה, שם יעלו ביתר קלות על אותם רמאים, וימנעו מהם קבלת צדקה. למרות כל זאת, כל האחרונים העוסקים בסוגיה זו, אוסרים על חקיקה ותקנות המגבילות את פושטי היד לחזור על הפתחים, על אף היתרונות הרבים הקיימים בתקנות מעין אלו. הסיבה העולה מדבריהם לאיסור חקיקה ותקנות נגד פושטי היד הינה, שלהבנתם מידה זו האוסרת כליל על פושטי היד לחזור על הפתחים הינה מהמדיניות שהייתה נהוגה בסדום ועמורה. שם היה אסור על העניים לחזור על הפתחים. ממילא תקנה מעין זו, מהווה את האנטי תזה הגדול ביותר למידת הנדבנות וגמילות החסד הראויה לבניו של אברהם אבינו. בנוסף אומר בעל המשנה הלכות, שיש לזכור שלמרות שחלק מהמחזרים על הפתחים הינם שקרנים, ועצם החיזור על הפתחים, ואי ההסתמכות על קופות הצדקה, מעלה חשד זה של רמאות ביתר שאת. ישנם עדיין עניים אמתיים, שמסיבות שונות לא די להם במה שיכולה קופת הצדקה לתת להם, וכן נמנעים הם מלקבל תעודת כשרות על היותם עניים מסיבות שונות. לכן אומרים האחרונים, שיש להימנע מלתקן תקנות ולחוקק חוקים המגבילים את כלל פושטי היד בישראל, ע"מ למגר את תופעת הרמאים והשקרנים. אולם, במקביל למצב בו אנו מאפשרים לכל הרוצה לחזור על הפתחים לעשות כן, כל עוד איננו יודעים בוודאות שהינו שקרן, ע"מ שלא להידמות לאנשי סדום. ראוי לראות כיצד בכל זאת יש לעודד עניים מלהימנע מגביית צדקה בדרך זו, אשר מביישת אותם בצורה רבה, ומאפשרת לרמאים רבים לנצל מצב זה, ולגבות מהציבור צדקה שלא כדין. אין ספק שככל שיכולת ההוכחה של העניים על מצבם תהיה פשוטה יותר, והבירוקרטיה תהיה קלה יותר, יותר ויותר עניים יבחרו בדרך זו של בקשת תעודת המוכיחות שאכן זכאים הם לצדקה ואינם רמאים. בנוסף לכך ככל שעמותות הצדקה יתנו מענה רחב ומהיר יותר לכלל העניים, ולא יאלצו אותם לכתת רגליהם ולחזור על הפתחים ע"מ להשיג את הכסף הדרוש להם לחיים בכבוד, כך יקטן הצורך בשימוש בדרך אינה רצויה זו של חיזור על הפתחים. לכן צריכים המדינה, עמותות הצדקה, פעילים חברתיים וכדומה, לבחון דרכים אשר יגרמו למצב בו לא תהיה כל כדאיות לעניים לחזור על הפתחים. כאשר מצב זה יתקיים יוצר מצב בו, כמעט כל מי שעדיין יחזור על הפתחים הינו רמאי. במצב זה, גם אם לא נחוקק חוקים כנגד אותם מחזרים על הפתחים, ע"מ לאפשר לאותו עני יחיד, שבכ"ז לא מצא את מבוקשו בעמותות הצדקה ושירותי הרווחה מסיבות שונות, תיוצר נורמה ציבורית אשר לא תאפשר לעניים המחזרים על הפתחים להרוויח דבר כתוצאה מחיזורם על הפתחים. משום שהציבור יבין שאין כל סיבה לתת להם את מבוקשם, וייתן להם את המינימום שבמינימום, רק ע"מ שלא לעבור על איסור העלמת עין ממבקשי מהצדקה. באופן זה, תפסק כליל תופעה זו של מבקשי צדקה רמאים, אשר אנו מנועים מלהפסיקה בדרך של חוק ותקנה. אך בדרך של מציאת אלטרנטיבה מכובדת להשגת הסכום הנדרש לעניים, ומתוך כך יצירת נורמה ציבורית אשר תהפוך מצב זה של חיזור על הפתחים כאופציה לא כדאית כלל, ראוי גם ראוי לפעול, ע"מ למנוע מהרמאים להונות הציבור, ולהוציא את מבקשי הצדקה המחזרים על הפתחים ממעגל חוסר הבושה אליו נקלעו, ע"י יצירת אלטרנטיבה ראויה ומכבדת יותר.

8. הטלת הגבלות סבירות על קבצי הנדבות במדינת ישראל

יש להוסיף נקודה נוספת בעניין הסדרת התנהלותם של המחזרים על הפתחים. למרות שכפי שאמרנו, איננו רוצים חלילה להנהיג חוקי סדום, ולמנוע מכלל העניים לחזור על הפתחים באופן גורף ומוחלט. בהחלט ראוי ונכון לקבוע גהלים מתי וכיצד יש לאפשר להם לעשות כן. כשם שברור לכל בר דעת, שלמרות הרצון לאפשר לעניים לחזור על הפתחים, לא נאפשר להם לעשות כן, ע"י כניסה לבתים בלא רשות בעלי הבתים, או לחילופין לקבץ נדבות באמצע הצגה או סרט, הכל בשם אי הרצון להעלים עין מהצדקה, שיש במעשה זה של חוסר האפשרות לעניים אלו לחזור על הפתחים. משום שאין באיסור על עניים לעשות כן, משום חוקי סדום והעלמת עין ממבקשי צדקה האסורה מהתורה, אלא הסדרה הגיונית ונורמאלית של התנהלות מבקשי הצדקה. לכן, במידה ובמקומות הקדושים כגון הכותל וכדומה, מנצלים מבקשי הצדקה את נדבנותם הרבה של עם ישראל בהגיעם למקומות אלו, וכתוצאה מכך מפריעים להם באמצע התפילה, וגורמים במעשיהם להפרעת הסדר הציבורי וההתנהלות הראויה במקום קדוש זה, ובכך גורמים לחילול ה' גדול. אי לכך, יש להסדיר את פעילותם של הקבצים במקומות אלו, ובמידת הצורך לאסור עליהם כליל לקבץ שם נדבות, ולהפנותם למקומות אחרים. משום שכאמור אין בעיה בהסדרת והצבת גבולות ותנאים למקבצי הנדבות ע"י תיחום מקום וזמן סבירים לחיזור על הפתחים, אלא הבעיה המרכזית הינה הקשחת התנאים, עד כדי ביטול מוחלט של החיזור על הפתחים, שאף שיש במעשה זה טעם לפגם, וחשש רמאות גדול נמנעו חז"ל מלמנוע לחלוטין תופעה זו, ע"מ להזכיר לכל עם ישראל, שהינו בן בנו של אברהם אבינו עליו השלום אשר היה איש החסד. בנוסף, בד"כ

במקומות אלו ישנה וודאות כמעט מוחלטת על כך שמקבצי הנדבות במקומות אלו רמאים, וממילא אין כלפיהם מצוות צדקה, ואף איסור יש בנתינת צדקה להם כדברי ספר חסידים הנ"ל